

O p o n e n t s k ý p o s u d o k
na habilitačnú prácu: PaedDr. Nina Kozárová, PhD., „Metóda pojmového mapovania
ako prostriedok hodnotenia v edukačnom procese.“

Na základe Menovacieho dekrétu zo dňa 13.10. 2021, Č. j.: PF–OVV-2021/19-2:101100 podpísaného dekanom PF UKF doc. PaedDr. G. Pintes, PhD., v Nitre som vypracoval ďalej uvedený oponentský posudok.

Ostatné desaťročia v edukačnom procese sa v istom zmysle dajú prirovnať k tomu čo prežívala pedagogika a edukácia na začiatku 20. storočia, keď sa, vzhľadom na rastúce požiadavky edukácie hľadali efektívnejšie metódy a formy vzdelávania. Podobne aj dnes, keď nás, obrazne vyjadrené, zasiahla „elektronizácia života“, hľadáme možnosti vedúce k zefektívňovaniu edukácie a jej výsledkov. Každý príspevok, každá práca, ktorá má ambíciu prispieť k uvedeným zámerom je vítaná. Z tohto zorného uhla pristupujem aj k posúdeniu predmetnej habilitačnej práce.

Už samotný názov habilitačnej práce svedčí o aktuálnosti zvolenej témy. Pojmové mapovanie je oblasť, ktorá nie je v našej edukácii tak uplatňovaná a využívaná ako by bolo žiaduce. Napriek mnohým nesporným edukačným prednostiam nie je náležité využívané. Ak spomínam prednosti mám na zreteli nielen priamy dopad pojmového mapovania na priebeh a výsledky edukačného procesu, ale aj na viaceré súvisiace aspekty, napr. prínos pre metakogníciu a s ňou aj spojené viaceré aspekty sebavzdelávania, a to aj v ďalšom živote človeka. Aktuálnosť témy autorka zvyšuje aj tým, že neostáva len pri pojmovom mapovaní, ale zaoberá sa aj vzťahom medzi pojmovým mapovaním a hodnotením. **V zmysle uvedeného konštatujem opodstatnenosť a najmä aktuálnosť témy.**

Ako oponent považujem za potrebné zaujať stanovisko k preloženej práci. V tomto zmysle konštatujem, že habilitantka sa v práci okrem podstaty – pojmové mapovanie a hodnotenie – venuje a aj spracúva súvisiace aspekty: pojem a pojmové štruktúry, kognícia, metakognícia, konštruktivizmus a pod. Týmto prístupom preukazuje komplexnejšie vnímanie samotnej témy, ale aj jej prínos pre edukáciu z viacerých aspektov. Pri štúdiu týchto častí práce čitateľ zrejme ocení dva aspekty: 1. autorka preukazuje rozhľad v literatúre – porovnáva názory viacerých autorov, osobitné ocenenie si zasluhuje skutočnosť, že autorka využíva mnohé zahraničné pramene, 2. uvedené oblasti dôsledne prepája s edukačným procesom. Povedané inak: autorka neostáva len pri opise, ale opisované oblasti prepája s edukačným procesom. To považujem v práci tiež za prínosné.

„Mentálne reprezentácie“ - je názov 3. kapitoly. Prečo ju spomínam osobitne? V úvodnej podkapitole habilitantka vysvetľuje podstatu mentálnej reprezentácie a na základe komparácie názorov viacerých autorov vysvetľuje ich podstatu a prináša vlastný pohľad – vysvetlenie. Podľa habilitantky „...mentálne reprezentácie sú nástroj, ktorým môžeme ovplyvňovať organizovanie spracúvanie a zapamätávanie informácií. Ide o osobné, vnútorné zobrazenia vonkajšej reality, ktoré ľudia používajú na interakciu so svetom.“ Uvedenou podkapitolou

dáva v mnohom pohľad na učebné procesy žiaka z hľadiska novších kognitívnych teórií. Zastávam názor, že práve tieto novšie pohľady je potrebné vnášať do našich škôl. Názvy ostávajúcich dvoch podkapitol „Pojmové mapovanie“ a „Metódy hodnotenia pojmovej mapy“ dotvárajú vyššie načrtnuté zámery práce a súčasne sú východiskom pre empirickú časť práce. V uvedených podkapitolách je vhodne vysvetlená podstata tém. Osobitne to vzťahujem na „Metódy...“. V tejto časti autorka vysvetľuje podstatu, význam a aj možnosti hodnotenia pojmovej mapy. Uvádza sedem možných prístupov hodnotenia a zdôrazňuje, že hodnotenie nie je zamerané len na hodnotenie mapy, ale ich zmyslom „...je tiež posilňovať inovatívne metódy učenia sa“.

Posúdenie empirickej časti práce vrátane formulácie cieľa: Táto časť práce svedčí o tom, že habilitantka nie je len dobrá teoretička /veľmi dobrý rozhľad v literatúre, porovnávanie názorov, vyvodenie vlastných záverov/, ale aj dobrá výskumníčka. Vo svojej analýze zvolila adekvátny, moderný prístup metódy teórie odpovede na položku. V rámci skúmania si stanovila niekoľko úloh, ktoré pretransformovala do dvoch hypotéz. Pri komplexnom posúdení empirickej časti konštatujem, že autorka si ujasnila ciele a zámery svojho skúmania, tomu podriadila výskum. Ten je zameraný na viaceré vzťahy medzi mentálnymi reprezentáciami a pojmovým mapovaním /formulovaných je päť úloh/ a dve hypotézy zamerané na vzťahy: učebné výsledky žiakov a mentálne reprezentácie, žiaci ich výsledky a úroveň mentálnej reprezentácie. Zistené výsledky sú podrobne spracované a vyhodnotené. Niektoré z výsledkov: ukázalo sa, že časť žiakov nedosiahla - nedotiahla, viaceré vetvy máp do usporiadaného systému, mapy prispievajú k lepším výsledkom učebnej činnosti žiakov, žiaci vedia uplatniť viaceré aspekty, ktoré sa pri bežnom vyučovaní natoľko nevyskytujú atď. Analýza výskumom získaných poznatkov je dobre spracovaná a autorka zistené údaje podrobne opisuje na viacerých stranách, včítane hodnotenia. Za pozornosť stojí, že autorka reálne spracúva zistené výsledky a opisuje nepotvrdenie H1 – vo výberovom súbore najlepšie mapy vytvorili žiaci s priemerným prospechom /hypotéza predpokladala iné/. Nepreukázalo sa, že žiaci gymnázia budú tvorivejší pri pojmovom mapovaní. Habilitantka si uvedomuje, resp. pripúšťa aj možnosť prílišného očakávania od výskumného zamerania. Aj napriek niektorým „nepotvrdením“ predpokladov dokázala, že „pojmové mapovanie predstavuje vhodný nástroj na posúdenie výsledkov vzdelávania žiakov“.

Analýza, rozsah a úroveň dosiahnutých výsledkov: Vo vyššie uvedenom hodnotení pohľad na empirickú časť zaujímam stanovisko aj k tejto stránke skúmania. Výskum považujem: adekvátny téme práce a jej zameraniu. Využitie výskumné metódy sú, ako som uviedol vyššie sú nielen adekvátne, ale svojim spôsobom aj „moderné a tvorivé“. Dosiahnuté výsledky reálne reflektujú edukačný proces s využitím pojmového mapovania, a to aj vo vzťahu k hodnoteniu žiakov. Spracovaná analýza je reálna a určite aj autorka dáva dostatok námetov na ďalšie skúmanie a overovanie v tejto oblasti. Uvedenú stránku habilitačnej práce považujem za vhodnú, vyčerpávajúcu a reaktujúcu aj zámery autorky.

Výsledky habilitačnej práce a jej prínosy pre vedu a prax: Na príslušnom mieste posudku som uviedol, že aj alebo najmä, pedagogická prax potrebuje takto spracované publikácie. Publikácia je spracovaná odborne, poskytuje výbornú orientáciu v odbornej /našej a zahraničnej/ literatúre. Popri tomto oceňujem istú „čitateľnosť“ práce, ktorá aj nezainteresovaného čitateľa privedie k pochopeniu opisovaného. Za mimoriadne významné

považujem jej možný priamy dopad na edukáciu. Pravda, podstatné je, aby autorka publikovala a prezentovala učiteľskej verejnosti svoje zistenia. Napokon, odporúčania a pre pedagogickú prax a 17 príloh, ktoré sú súčasťou práce, sú výborným námetom a motiváciou pre realizáciu opisovaného v reálnej edukácii.

Formálna úroveň spracovania predloženej práce: Z uvedeného hľadiska je predložená práca na požadovanej úrovni. Je správne členená, obsahuje bohatý zoznam literatúry, je spracovaná kultivovaným vyjadrovacím štýlom a pod.

Vyjadrenie oponenta k overeniu miery originality habilitačnej práce: V úvode posudku som uviedol, že pedagogika a edukácia potrebujú inovácie. Habilitačnú prácu PaedDr. Niny Kozárovej, PhD., zaradujem k tým prácam, ktoré výberom témy, a rád podčiarkujem, že aj spôsobom spracovania /čitateľnosť odborného textu/, prispievajú k zvyšovaniu efektívnosti vyučovania. Je len samozrejmé, že v spoločenských vedách v zásade nemôžeme očakávať doslovnú originalitu. Skôr by som zvolil pojem – nové, netradičné, nový nápad, netradičné využitie a pod. Z uvedeného pohľadu potom v prípade tejto habilitačnej práce konštatujem, že habilitantka prichádza so snahou a úsilím využívať pojmové mapovanie nielen ako metódu vyučovania a získavania vedomostí žiakov, ale aj ako metódu, ktorú je možné skvalitňovať prostredníctvom hodnotenia pojmových máp a vedomostí žiakov. V zmysle uvedeného je predkladaná habilitačná práca originálnou prácou habilitantky. Nezdráham sa vyjadriť, že prácou predstavuje svoj rozhľad v oblasti kognície v edukácii.

Otázky a námety k obhajobe: Po preštudovaní predloženej práce konštatujem, že k jej obsahovému spracovaniu, štruktúrovaniu, výsledkom a pod. nemám žiadne pripomienky. Pri jej štúdiu ma však zaujalo nasledovné:

1. Za úvahu stojí či počet respondentov, ktorý uvádza autorka je dostačujúci k tomu, aby výsledky boli objektívne a validne pre posudzovanie pojmových máp.
2. Na príslušnom mieste v práci autorka pripúšťa ovplyvnenie výsledkov inými premennými /v texte ich uvádza/. Otázka: Na základe čoho autorka dospela k opisu možných vplyvov a ktoré považuje za najviac ovplyvňujúce výsledok? Nepredpokladala ich pre skúmaním?
3. Pozorovala habilitantka počas svojej práce so žiakmi s pojmovými mapami aj nejaké významnejšie pôsobenie - vplyvy na metakogníciu žiakov. Ak áno v čom sa to prejavovalo?
4. Zhodujem sa s autorkou v tom, že pojmové mapovanie nepatrí k samozrejmostiam v našej edukácii, a to aj napriek tomu, že nejde o mimoriadne zložitú alebo náročnú metódu vyučovania a učenia sa žiakov. V čom vidí autorka príčiny jestvujúceho stavu?

Záverečné hodnotenie habilitačnej práce: Z toho čo som uviedol vyššie v posudku je zrejme moje stanovisko k predloženej habilitačnej práci. Habilitantka sa predloženou prácou predstavuje ako odborníčka v oblasti teórie vyučovania so zreteľom na inovačné trendy v edukácii. Prácou preukázala dôsledné ovládanie zvolenej témy, samozrejme s presahom do iných oblastí edukácie. Podrobne opísala viaceré aspekty pojmového mapovania, a to aj hodnotenia v edukačnom procese. Okrem teórie predstavila a opísala aj možnosť hodnotenia, resp. možností hodnotenia – posudzovania pojmových máp a následne aj žiakov strednej

školy. Habilitačná práca je vyčerpávajúcim sklbením teórie a praxe, k čomu považujem dodať aj osobné vyznanie, že práve takéto práce potrebuje naše školstvo a naši učitelia. Preto prácu vnímam ako prínos pre edukáciu.

K vyššie uvedenému považujem dodať nasledovné: PaedDr. Ninu Kozárovú, PhD., som mal možnosť poznať a sledovať jej odborný rast od jej študentských rokov. To, že predložila habilitačnú prácu je výsledok jej záujmu o edukáciu a aj nefalšovaného záujmu o odborný sebarozvoj. Poznamenám a zdôrazním, že jej záujem o habilitáciu nie je výsledkom akéhosi „náhleho vzplanutia“. Je to akoby zavŕšenie doterajšej tvorivej činnosti v oblasti edukačnej, publikačnej, výskumnej, ale aj konferenčnej, samozrejme, s predpokladom ďalšieho odborného rastu.

Celkový záver: Na základe vyššie uvedeného zaujímam jednoznačné stanovisko - habilitačnú prácu PaedDr. Nina Kozárová, PhD., „Metóda pojmového mapovania ako prostriedok hodnotenia v edukačnom procese“

O D P O R Ú Ć A M k obhajobe.

V Ružomberku 18. 11. 2021

prof. PhDr. Erich Petlák, CSc.